

INFORME FINAL DE CONSERVACIÓ RESTAURACIÓ

Retrat núm. H-10728

CRBMC 13.930

Pintura sobre tela

Direcció de la intervenció: Centre de Restauració de Béns Mobles (CRBMC)

Informe redactat per: Teresa Schreibweis Torrents, Conservadora-restauradora de pintura sobre tela

Data de l'informe: 11 de juny de 2020

DADES DE LA INTERVENCIÓ

DIRECCIÓ DE LA RESTAURACIÓ CRBMC

COORDINACIÓ: Maite Toneu Puig

RESTAURACIÓ: Teresa Schreibweis Torrents

SERVEIS TECNICO-CIENTÍFICS:

Fotografies: Ramon Maroto

Tècniques d'anàlisi: Ricardo Suárez

Anòxia: Pep Paret

ANY DE LA RESTAURACIÓ:

Inici juny 2020

Final setembre 2020

LLOC: CRBMC

FITXA TÈCNICA: IDENTIFICACIÓ DEL BÉ

NÚM. DE REGISTRE DEL CRBMC: 13.930

CLASSIFICACIÓ GENÈRICA: pintura

MATERIAL / TÈCNICA: Tècnica a l'oli sobre tela

TÍTOL / TEMA: Retrat femení per sota el pit. La figura es representa de front amb l'espatlla dreta avançada respecte l'esquerra. És una dona de mitjana edat amb el cabell castany fosc recollit amb ondulacions, lleugerament maquillada, duu arracades curtes i collaret a conjunt de brillats. Porta un vestit de festa de color blau fosc d'escot quadrat amb una gasa més fosca que li fa de màniga. El fons del quadre segueix la tonalitat freda i blau verd del vestit sent més lluminós en la zona dreta.

AUTOR: Jorge Carné

DATA / ÈPOCA: 1952

DIMENSIONS: 89,6 x 76,4 x 5 cm (amb marc)
73 x 60 x 2,3 cm (sense marc)

PROCEDÈNCIA: Museu d'Hospitalet, núm. registre: H-10728

LOCALITZACIÓ: CRBMC, taller 2

DADES TÈCNIQUES

ESTAT DE CONSERVACIÓ: regular

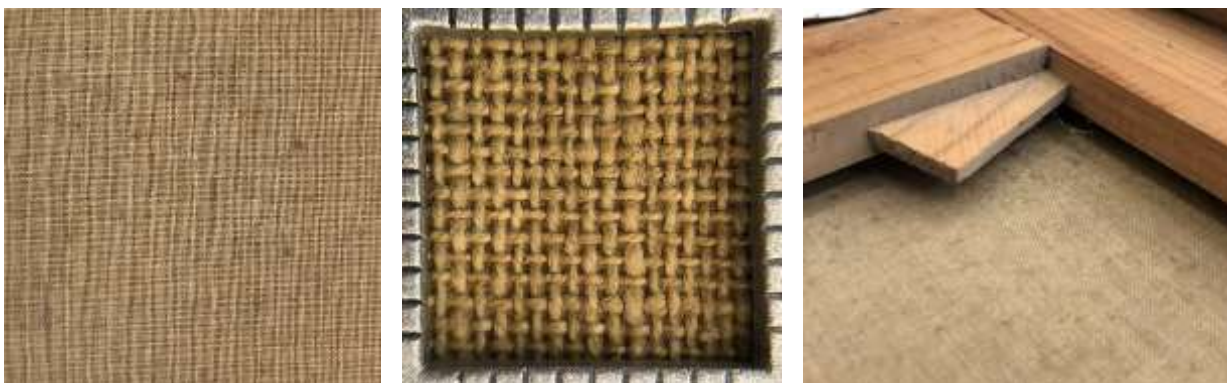
EXÀMEN ORGANOLÈPTIC

Suport

Tela

La tela té unes dimensions aproximades de 75 x 62 cm. El teixit de la tela està compost per un tafetà senzill (1:1) amb una trama tancada de 15 (fils horitzontals) x 17 (fils verticals) fils/cm². Els fils presenten una torsió S. Segons les dues mostres preses (trama i ordit del quadre 13929) en el cas de les obres pintades al voltant del 1950 es tracta de teles de fibres de cotó. La coloració de la tela és d'un beix groguenc. Probablement es tracta d'una tela comercial, comprada ja preparada amb una capa de preparació. Els fils del tramat es veuen poc regular. La tela no es de bona qualitat, es poden observar varis defectes a la tela com dos nusos a la zona superior i un petit forat de menys de 5 mm a la zona inferior (no traspassa la capa de preparació i capa pictòrica). La tela està clavada amb gavarrots (diàmetre del cap: 3 mm) al seu bastidor: dalt – 11 gavarrots; baix – 11 gavarrots; esquerre – 12 gavarrots; dreta: 12 gavarrots. Es tracta del seu clavat original.

L'estat de conservació de la tela és bo-regular. La tela presenta al damunt de la superfície i entre tela i bastidor una capa de pols i brutícia acumulada, causat per un mal emmagatzematge. Totes les vores estan retallades, desfibrades i arrugades. Té deformacions suaus als quatre encaixos dalt, baix i esquerre i dreta, causades pel tensament del bastidor. Presenta unes taques petites de color marró. Probablement són taques d'oxidació.

1. Fotografies de detall: tramat de la tela, taques d'oxidació, pols acumulada

2. Fotografies de detall: defectes del tramat, nusos i forats

Bastidor

Pel que fa a la fusta del bastidor, es tracta segurament de fusta de pi. Els dos travessers horitzontals fan 55 x 5,1 x 2 cm i els dos travessers verticals tenen unes mides de 68 x 5 x 2 cm. Es tracta de llistons de fusta, són bisellats (gruix del bastidor banda interna: 1,5 cm) i encaixats amb el sistema d'encaix espanyol. Presenta 4 falques, un en cada encaix. La qualitat de la fusta no és bona, els travessers presenten varis nusos amb fissures (dalt: 1, baix: 1, dreta: 1, esquerre: 4). Al travesser superior es troba un número de registre escrit amb retolador: *H-107328* i porta unes indicacions que es tracta d'un bastidor de "73 x 60" i que és un "20 F".

L'estat de conservació és regular, presenta un atac biològic en forma de xilòfags a tots els travessers però sobretot al de dalt. El nus del travesser de dalt deforma la fusta. Cal observar-lo perquè amb el temps pot empitjorar el seu estat i pot provocar tensions a la tela. El bastidor està mínimament guerxat. Hi ha molta brutícia i pols acumulada. Presenta algunes rascades i fissures puntuals causades pel muntatge del marc al bastidor i algun cop.

3. Fotografies de detall: número de registre, encaixos, falques, nusos, atac xilòfags

4. Fotografies de detall: inscripcions mides, nusos

5. Fotografies de detall: nusos amb fissures

6. Fotografies de detall: pols i brutícia acumulada

Capa de preparació / capa pictòrica

Es tracta d'una capa fina de preparació de color blanc. A les anàlisis s'ha trobat òxid de zinc (ZnO), estearats i oli com a components. Segurament es tracta d'una tela comercial que ja venia preparada, també els perímetres presenten preparació molt homogènia.

L'estat de conservació és bo. No hi ha pèrdua. La capa de preparació dels perímetres té una coloració grisa degut de la pols i el pas del temps.

Segons l'anàlisi es tracta d'una pintura a l'oli. Entre altres s'ha trobat òxid de zinc, aluminosilcats, estearats, oli i diversos tipus de pigments. Molt possiblement conté pigments orgànics, sensibles a la llum. En la composició predominen els colors blau-verd-groc-blanc (fons) i color carn i marró (cara, cabells). La capa pictòrica presenta pocs gruixos (cabells, collaret) però deixa veure una pinzellada dinàmica. La capa pictòrica és tan fina que s'observa el tramet de la tela. A la zona inferior, dreta es troba la firma i l'any pintat a pinzell amb un color vermell fosc.

L'estat de conservació és regular. Sembla que els colors amb el pas del temps han patit una reacció química degut a la seva exposició a la llum i la qualitat del pigment. A causa d'aquesta reacció hi ha un canvi de color i una decoloració: els blau-verd s'han convertit en groc i vermell-marró. Aquest efecte es pot observar sobretot en els marges del marc on la capa pictòrica estava tapada i d'aquesta manera protegida de la llum. És probable que les cares no fossin tan grogues i que també en aquesta zona hagi reaccionat la policromia. Hi ha unes taques d'excrements de mosca al fons al costat del cabell i en el fons a la dreta. A les vores, on el marc toca la pintura hi ha pols i brutícia acumulada. La capa pictòrica i la capa de preparació (cantonada dalt) presenta una capa de brutícia i pols acumulada. Aquesta capa provoca que la capa pictòrica parcialment està emblanquinada. Es poden veure taques petites de color daurat que venen del marc. Hi ha algun petit desgast i trencament de capa pictòrica i de preparació a les cantonades. La capa pictòrica en algunes zones presenta un microclivellat que a simple vista quasi bé no es pot apreciar.

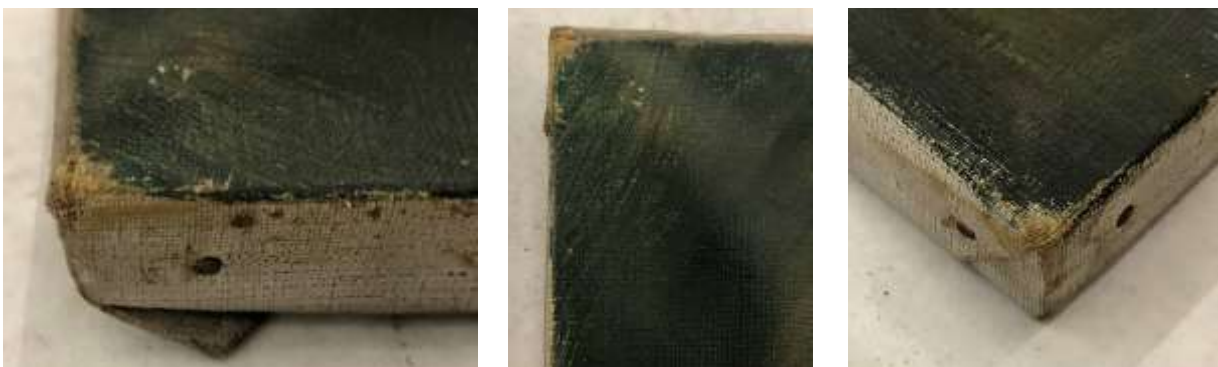
7. Fotografies de detall: capa pictòrica, cara

8. Fotografies de detall: fotografies macro de la capa pictòrica i el tramat de la tela que es marca

9. Fotografies de detall: firma, restes del daurat del marc, excrements de mosca

10. Fotografies de detall: cantonades desgastades i amb microestrip, deformacions encaix

11. Fotografies de detall: fons, canvi de color de la policromia

Capes superficials

La superfície presenta segurament una capa de vernís, el resultat de la seva aplicació es veu poc homogeni (a les anàlisis no s'ha pogut veure de quin vernís es tracta. La capa pictòrica ha absorbit el vernís irregularment (zona clara ha absorbit més que la zona fosca) i per això brilla de manera poc homogènia.

L'estat de conservació és bo-regular. Hi ha acumulada una capa de brutícia i pols. Es veu parcialment emblanquinat.

12. Fotografies de detall: emblanquinat de la superfície, vernís

Marc

La pintura va acompanyada d'un emmarcament que al revers està compost de quatre peces de fusta, segurament de pi. Té dos muntants verticals de les mides 89,5 x 9,8 cm i dos travessers horitzontals de 76,3 x 9,9 cm. Les fustes junt amb la decoració tenen un gruix de 5 cm. Els llistons tenen una aresta rebaixada perquè pugui entrar el quadre (2 cm d'ample per 1,5 cm d'alt). En aquesta zona la fusta està molt desfibrada. Les cantonades encaixen en diagonal i estan reforçades per unes fulloles de fusta en forma de triangle que estan fixades cadascuna amb 8 puntes i possiblement estan encolades. Al revers del marc es veu la fusta crua que té una coloració clara. Totes les fulloles són d'una fusta fosca. A la zona de les arestes rebaixades es va serrar una petita part d'elles perquè entraven a la zona de l'encaix per la pintura. Els llistons presenten varis nusos intrínsecs: dalt – 2; baix – 2; esquerre – -; dreta – 5. S'observen diverses inscripcions fets amb llapis, no llegibles i en part tapades per les fulloles: dalt – 3; baix – 1; esquerre – -, dreta – 2. El llistó de dalt presenta una baga tancada (> 4 x 2,5 cm) com a sistema de subjecció. Possiblement en algun moment ha tingut un altre tipus de subjecció perquè tots els llistons tenen 4 forats (dos a cada banda) que podrien ser d'un antic sistema de subjecció. El marc està muntat amb l'ajuda de 6 claus (>4 x 0,5 cm) doblegats al bastidor del quadre: dalt – 3; baix – 3.

A l'anvers l'emmarcament presenta unes motllures senzilles (aproximadament 4 motllures amb una ranura), són llises i sense decoració. Segurament les motllures estan muntades amb claus o puntes als llistons de fusta. En aquest marc es poden veure les puntes des del revers i també es pot intuir la seva posició per algunes fissures que al llarg del temps han provocat. En aquest marc es poden intuir com a mínim 11 puntes a cada llistó. El marc està daurat. La ranura està repintada de purpurina. Possiblement és d'una intervenció antiga per aconseguir una sensació de volum més elevada. També les cantonades estan repintades amb purpurina. Aquestes repintades tenen una coloració més fosca que el daurat. A sota del daurat es troba una capa de preparació blanca, possiblement de guix i un bol de color groc.

L'estat de conservació de la fusta és regular. Malgrat les fulloles el marc té els encaixos molt oberts. A les cantonades hi ha pèrdua matèrica de la capa de preparació i cromàtica del daurat (sobretot a la banda esquerra). El daurat a part de moltes rascades i desgast presenta varies fissures als travessers dalt i esquerre provocats sobretot per la tensió dels encaixos però també pels claus interns oxidats i els nusos de la fusta. Presenta un atac biològic en forma de xilòfags. Es pot observar una capa important de brutícia i pols acumulada. Té algunes rascades i taques de color blanc i daurat. Les fulloles tenen petites pèrdues matèriques i les puntes estan oxidades. Alguns dels nusos tenen fissures petites. El marc està molt guexat.

13. Fotografies de detall revers: Encaixos amb fulloles

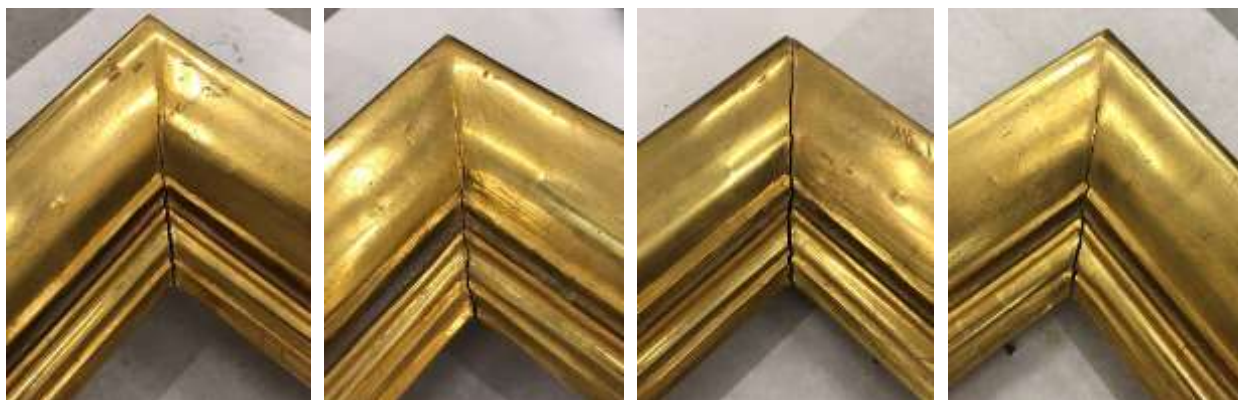
14. Fotografies de detall revers: nusos i inscripcions fetes amb llapis

15. Fotografies de detall revers: бага, claus, aresta rebaixada, orificis de xilòfags

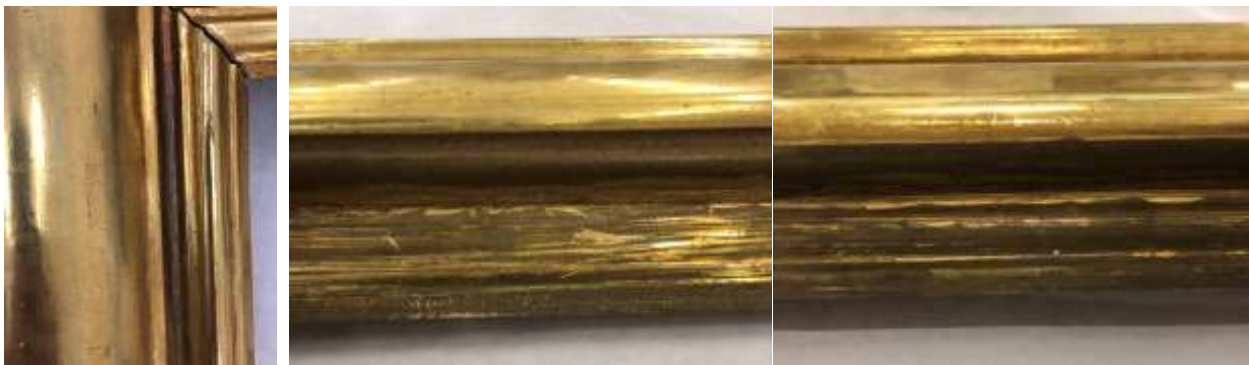
16. Fotografies de detall revers: inscripcions amb llapis, aixecament daurat

17. Fotografies de detall anvers: encaixos oberts, fissures, rascades, desgast

18. Fotografies de detall anvers: fissures llistó dalt i esquerre

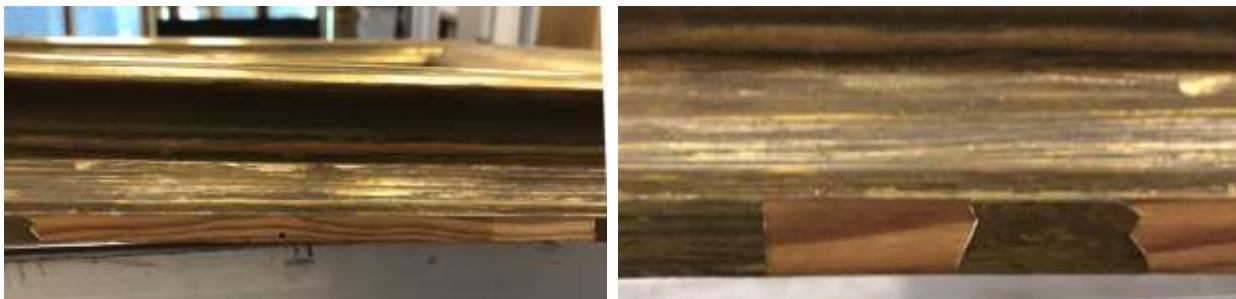
19. Fotografies de detall anvers: repintades amb purpurina

20. Fotografies de detall anvers: desgast del daurat

21. Fotografies de detall anvers: puntes internes oxidades

22. Fotografies de detall anvers: pèrdua matèrica i cromàtica a la banda del llistó esquerre

PROPOSTA INTERVENCIÓ

GENERAL	Tractament d'anòxia. Documentació fotogràfica. Anàlisi i diagnosi. Informe final de la intervenció.
BASTIDOR	Neteja mecànica i química de la fusta del bastidor. Muntatge d'un sistema de fixació de les falques perquè no caiguin i danyin la tela.
TELA	Neteja mecànica del suport de tela. Minimització de la deformació de la tela mitjançant aplanament i humidificació controlada de la tela. Aplanat de les vores de la tela arrugades amb calor i humidificació controlada. Presentació del revers: protecció dels revers mitjançant l'aplicació de tela sintètica de polietilè d'alta densitat o d'un altre sistema similar.
CAPA PREPARACIÓ CAPA PICTÒRICA	Fixació de la capa pictòrica i preparació a les zones de desprendiment (micropèrdues a la zona del marc). No es descarta realitzar fixacions preventives. Neteja mecànica de la capa pictòrica. Neteja de la superfície de la policromia amb un sistema aquós, mitjançant el control del pH i la concentració iònica. Es minimitzarà la difusió i retenció de la humitat. Si es veu necessari anivellament de les llacunes amb massilles de reintegració. Es controlarà la idoneïtat estructural de les mateixes respecte a la capa de preparació original. Sistema de presentació: Reintegració cromàtica il·lusionista de les micropèrdues i el desgast amb aquarel·les i/o pigments al vernís.
MARC	Eliminació claus. Consolidació i fixació de les vores de desprendiment. Neteja mecànica i química. Anivellament de les llacunes amb massilles de reintegració. Reintegració cromàtica il·lusionista amb aquarel·les i miques. Col·locació i muntatge del quadre al marc amb platines.

PROCÉS D'INTERVENCIÓ DEL QUADRE

Neteja mecànica del suport de tela eliminant la pols i la brutícia que hi ha a la superfície.

S'ha netejat l'espai entre tela i bastidor, traient pols, brutícia i pedretes que deformaven la tela.

Aspiradora amb filtre Hepa (Starmix Zyklon), espàtula, paletina

Neteja mecànica i química de la fusta del bastidor per a eliminar pols i brutícia superficial amb paletina i després amb una solució aquosa i dissolvent.

paletina, hisops, H₂O dest. i alcohol (50:50)

Neteja mecànica de la capa pictòrica.		paletina suau																				
Proves de conductivitat i pH amb plaques de agarosa, conductímetre i pH-metre. S'han fet 3 repeticions en dos colors diferents. Resultats: <table border="1"><thead><tr><th colspan="2">blau</th></tr><tr><th>conductivitat</th><th>pH</th></tr></thead><tbody><tr><td>380 µs/cm</td><td>7,0</td></tr><tr><td>191 µs/cm</td><td>7,1</td></tr><tr><td>480 µs/cm</td><td>6,7</td></tr></tbody></table> <table border="1"><thead><tr><th colspan="2">carn</th></tr><tr><th>conductivitat</th><th>pH</th></tr></thead><tbody><tr><td>270 µs/cm</td><td>7,2</td></tr><tr><td>410 µs/cm</td><td>6,9</td></tr><tr><td>270 µs/cm</td><td>6,9</td></tr></tbody></table> S'ha optat per un buffer d'una conductivitat de 1000µs/cm i un pH 6.6.	blau		conductivitat	pH	380 µs/cm	7,0	191 µs/cm	7,1	480 µs/cm	6,7	carn		conductivitat	pH	270 µs/cm	7,2	410 µs/cm	6,9	270 µs/cm	6,9		Agarosa Basic A8963,0100; aigua destil·lada, conductímetre, pH-metre
blau																						
conductivitat	pH																					
380 µs/cm	7,0																					
191 µs/cm	7,1																					
480 µs/cm	6,7																					
carn																						
conductivitat	pH																					
270 µs/cm	7,2																					
410 µs/cm	6,9																					
270 µs/cm	6,9																					
Neteja de la superfície de la policromia amb un sistema aquós, mitjançant el control del pH i la concentració iònica. S'ha pogut eliminar un vel blanquinós de pols i brutícia.		buffer 6.6; hisops																				

Sistema de presentació: Reintegració cromàtica de les pèrdues de la capa pictòrica de manera il·lusionista amb aquarel·les. Segona passada amb pigments i resina de baix pes molecular per a acabar d'ajustar el color.		Aquarel·les Winsor&Newton® pinzell de retoc H₂O dest. Gamblins®
Aplanat i fixació de les bandes de tensió i reforç arrugades amb calor i humidificació controlada. Fixació de les vores al bastidor amb grapes i teixit no teixit com a protecció.		planxa, buffer 6.6, grapadora Rapid® BTX530, grapes inox. (10 cm) Rapid®
Aplicació d'una protecció preventiva de les falques perquè no puguin caure en el futur i danyar la tela.		Dremel® Stylo Model 2050, broca 1mm, cargols, volanderes, fil de lli d'enquadració

Muntatge del marc al bastidor: Col·locació del quadre a dins del marc i fixació amb platines.		platines, cargols
Protecció del revers amb Tyvek, col·locant velcro d'1 cm d'amplada a tot el perímetre del marc.		Tyvek® 1622E i Velcro®

PROCÉS D'INTERVENCIÓ DEL MARC

Eliminació dels claus oxidats que fixaven el marc al bastidor.		Alicates
Neteja mecànica i química de la fusta del bastidor per a eliminar pols i brutícia superficial amb paletina i després amb una solució aquosa i dissolvent.		Aspiradora amb filtre Hepa (Starmix Zyklon), paletina hisops H₂O dest. i alcohol (50:50)

Consolidació i fixació d'aixecaments i desprendiments del daurat amb un adhesiu sintètic.		Adhesiu PVA Lineco® (marca Agar Agar), serjants, pinzell fi, espàtula de guixaire
Neteja mecànica de l'anvers per eliminar l'acumulació de pols i brutícia superficial amb paletina i després amb un dissolvent.		Aspiradora amb filtre Hepa (Starmix Zyklon), paletina Isoctà, hisops
Anivellament de les zones de pèrdua del daurat i de preparació amb estuc tradicional. Les vores de la reintegració matèrica s'han desestucat amb el mateix buffer 6.6 i bisturí.		Cola de conill Lefranc&Bourgeois® H₂O cola: 1:9 cola en H₂O desionitzada Massilla: 50 g d'H₂O cola, 80 g de carbonat càlcic, espàtula de guixaire buffer pH 6.6
Reintegració cromàtica il·lusionista.		Laropal® (20 gr. en 40:60 en Shellsol A i D40), miques, Gamblins® pinzell de retoc

FOTOGRAFIES UV, IR, LLUM RASANT

UV

IR

Llum rasant

FOTOGRAFIES ABANS - DESPRÉS

CONSELLS DE CONSERVACIÓ PREVENTIVA

Cal observar els nusos dels travessers perquè amb el temps poden esquarterar-se i deformar la fusta, cosa que podria provocar tensions a la tela.

Cal protegir aquestes pintures de la llum directa i indirecte. Com que hi ha presència de pigments orgànics s'hauria de reduir la il·luminació a 50 lux.

HUMITAT RELATIVA: 40-55% (fluctuació màxima diària: 5%)

TEMPERATURA: 18-22°C (fluctuació màxima diària: 2°C)

IL·LUMINACIÓ: Màxim 200 lux, lliures de radiació infraroja i ultraviolada. En el cas que hi hagi presència de pigments laca orgànics sensibles a la llum, els nivells d'il·luminació haurien de reduir-se a 50 lux.

Com que l'efecte de la llum és acumulatiu i irreversible, és important disminuir els temps d'exposició tot el possible, així com els nivells d'il·luminància.

Barcelona, 18 de setembre de 2020

Teresa Schreibweis Torrents

Conservadora-restauradora de Béns Culturals